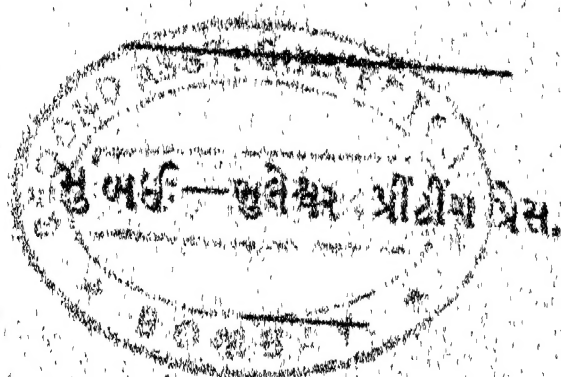

“હું કોણ છું?”

રચનાર તથા છાપાવી પ્રગટ કરનાર.
ગ્રાંથ દક્ષિણાઈલી મુરીદ.

મુલ્ય સવા પાના.

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કાંપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૦૦૮- વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ડુંડીયા દુર

વિગય ૫૭૨૪

૧૯૯૯
અમદાવાદ
શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા સંપ્રદાય
શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા સંપ્રદાય
શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા સંપ્રદાય

હું કોણ છું ?

આ સવાલનો જવાબ આત્મજ્ઞાન એટલે એલમે રહવાળો માણસ જુદોજ આપશે. પરંતુ આ લેખકને આત્મજ્ઞાનનો અનુભવ નહીં હોવાથી વ્યવહારીક જવાબ આપવો વાજબી ગણાશે.

હું શીઆ ઇમામી ઇસમાઇલી ખોળ

જમાતનો એક માણસ છું.

કદાપી કોઈ સવાલ પુછે કે આ જમાતનું આ નામ કેમ પડ્યું હશે ? તો તેના જવાબમાં ખુલાશો કરવાનો કે !

(૧) “શીઆ”એ કારણથી કે મુસલમાન કોમના બે મોટા ભાગ છે. શીઆ અને સુન્ની, તેમાંથી સુન્નીમાંથી હું નથી. બાકી વધે શીઆનો ભાગ તેમાંનો હું છું.

(૨) “ઇમામી” નામ એમ પડ્યું કે બીજી કેટલીક બે ઇમામી ઇમામ વગરની કોમો છે. હું તે ભાગ માહિલો માણસ નથી.

(૩) “ઇસમાઇલી” એટલે શાહ ઇસમાઇલ જેને હજી ગાદીનો હું હકદાર વારસ ગણું છું અને આજસુધી જે ગાદી વારસ નામદાર આગાખાન ધરાવે છે, તે ગાદીના આસરા નીચે.

(૪) “ખોળ જમાત” આ સવાલનો જવાબ, જેમ ખારસી, અંગ્રેજ વગેરે છે તેમ એ પણ એક જમાત છે.

કોમ કોમ જણનું કહેવું એમ છે કે આ કોમ આશરે પાંચસો વરસ ઉપર મહારાની પીર સદરદીનની સમજવટથી બંધાઈ છે. પણ આ બાબતમાં મારો આધીન મત એ છે કે એ પીરની મેહેનતથી આ કોમ આજે બોળ જોવા આકારમાં છે તેવા આકારમાં આવ્યા. પણ ઇમામી ઇસમાઇલી કોમની જે ઘણી બોહોળી માએના કરીએ તો એમ થાય કે ખુદાઈ નુર જે જામામાં એટલે બહારના લેખાસમાં અથવા જે સ્થુલ શરીરમાં હોય તેને ઓળખી તેની તાબેદારી કબુલ કરવી. ત્યારે ઇમામી ઇસમાઇલી કોમની એ માએના થાય છે ત્યારે એવી જાતની કોમ જુદા જુદા આકારમાં દુનીઆ ઉત્પન્ન થઈ ત્યારથીજ હોવી જોઈએ, પરંતુ એવી કોમનાં નામો વખતને અનુસરતાં જુદાં જુદાં હશે. અને ઇશ્વરી તેજ પણ જુદા જુદા સ્થુળ શરીરમાં આવ્યું હશે. અને તેને ઓળખી તે વખતના માણસોએ તેની તાબેદારી ઉપાડી હશે. આ કળજીગમાં ઇશ્વરી તેજ હજરત અલી શાહ મોલા મુરતઝાઅલીમાં છે એમ આ ટોળાનું સીધાંત છે, અને તેની ગાદી જેના હાથમાં હોય તેને આ કોમ હજરતઅલી જેટલુંજ માન આપે છે.

પીર સદરદીને બજાવેલી આ કોમની મોટી સેવા.

બધાં પ્રાણી ખાય છે, પીએ છે, સુએ છે, એટલી બાબતમાં માણસ બીજા જાતના કરતાં ચડતી નથી. પરંતુ જ્ઞાનના બજાવથી માણસ બીજા ઉપરીપણું ધરાવે છે બલકે ખુદાઈમાં મળી શકે છે. અમારી કોમ પણ તા પીર સદરદીન તથા બીજા કેટલાક પીરોએ કુરાન વેદાંત તથા પુસ્તકમાંથી ઉતારા કરી તેને કવીતાના રૂપમાં ગોઠવ્યા. તે અમારી અલગ માણસ પણ સમજી શકે છે. અને તેમાંથી સાર કાઢી મોટો જ્ઞાની માણસ થઈ શકે છે. આવો ઉંચો ધર્મ તથા ગ બાવડી બચાવો પણ સમજી શકે તેવા આકારમાં આપેલું છે. બીજી કોમના લોકો મથે છે તેનો લાભ છોડી આપણા

ભાષ્યો એ નસીબ થઈ જાય છે. અને આવી ઉત્તમ જમાત તજ દે છે. તેને માટે તેના લોકો ઉપર લેખકને દયા આવે છે. જ્યારે હું વીચાર કરું છું કે આવી મોટી ભુલ મારા જન્મ ભાષ કેમ કરતા હશે ? ત્યારે યોગ્ય અનુમાન નીકળી શકે છે.

કારણ પેહેલું (હસદ) એટલે અદેખાઈ.

એક સીપાઈ અને તેના ઉપરી અમલદારની વાત.

યુરોપખંડમાં એક મોટા શહેરમાં એક સીપાઈ એક મોટા અમલદારની નીચે નોકરી કરતો હતો. આ સીપાઈ આડી ચાલનો અને મુરખ હોવાથી કોઈ કોઈ વખત ઉપરી અમલદારને તેના બલિને ખાતર ઠપકો દેવાની ફરજ પડતી. આ ઠપકાથી તે સીપાઈએ તે અમલદારને જેમ અને તેમ ખરાબ કરવાતો પકો ઠરાવ કર્યો. તે અમલદાર ઘણો પ્રમાણીક માણસ હોવાથી અને પોતાના ઉપરીની નોકરી ખરાબ જળવતો હોવાથી તે સીપાઈનું તે અમલદારનું ખરાબ કરવાનું કાંઈ કાંઈ શક્યું નહીં. પણ તેથી ઉભટાં, તે અમલદાર નો દરજ્જે દીન પ્રતીદીન વધતો ચાલ્યો. આ દેખીને તે સીપાઈને ઘણો હસદ ઉત્પન્ન થયો. અને તેણે સમ ખાધા કે જે છ મહીનાની મુદત અમલદારનું છુરું કરવામાં હું ન કાવું તો મારે પોતાએ પોત ઉપલી મુદત વિત્યાબાદ મારી પોતાની છાતીમાં પીસતોલ મારીને કારણે આ અમલદારનું ભણું થવું જાય, ને મારે જીવતે જીવતાં જીંદગી ગુજરવી પડે, તેના કરતાં મોત હજાર દરજ્જે સારું. ખાધેલા સમ પ્રમાણે બીજા છ મહીના તે અમલદારનું ખરાબ કરી, પણ તેનું કાંઈ વળ્યું નહીં. છેવટે તે મુદત વીત્યા બાદ પ્રમાણે પોતાની છાતીમાં પોલી મારીને પોતાના પ્રાણ ગંડાય.

મારા કેટલાક જાતભાઈઓ પણ ઉપલા દાખલાના સીપાઈ જેવા હોવાથી પોતાનો લાભ ક્યાંથી જોઈ શકે? પોતાના સીનામાં પુર અંદાજ હોવાથી પોતાનું દીન દુનીઆ તદ્દન ખરાબ થઈ જાય તોપણ તે પોતાની નીચ હા છોડતો નથી.

(૨) આવો ઉંચો ધર્મ તથા ઉત્તમ જ્ઞાનતણ દેવાનું
કારણ બીજું (દેખાદેખી)
કપુરચંદ શેઠની કહાણી.

અમદાવાદ નામે શેઠરમાં જ્યંદ શેઠ કરીને એક લક્ષાપતી નગરશેઠ રહેતો હતો. તેને પેટે કાંઈ સંતાન નહીં હોવાથી આજે અંગરેજ તથા બીજા યુરોપીએન લોક જેમ કુતરાને પાળે છે, તેમ જ્યંદ શેઠે પણ એક ખુબ સુરત કુતરાને પુત્ર કરીને લાડમાં કપુરચંદ શેઠ એવું નામ આપ્યું. એ ત્રણ વરસ આપ દીકરા વચે ખુશીખુશાલીમાં નીકળ્યા. આખર કપુરચંદ શેઠને ભારે રોગ થઈ આવ્યાથી એકાએક ગુજરી ગયા. જ્યંદ શેઠને કુતરાને માટે ઘણો વિલાપ થયો. અને આ મરણ રાતમાં નીપજેલું હોવાથી રાતોરાત તેને ગામ બહાર

આપવાની ફરજ પડી. સવારના પોહોરમાં ઉઠતાં વેત જ્યંદ શેઠે પોકાર

ઓ મારા કપુરચંદશેઠરે ” આવું સાંજળી બીજા વાણીઆ વેપારી

કે જ્યંદ શેઠને ઘેર ખામગમથી ખબર આવી હશે. તેથી તે લોકોએ

શેઠને ઘેર આવીને પોકારાણુ નાખી. જેમ જેમ દીવસ ચડતો

લોકોનાં ટોળાં એકઠાં થવા લાગ્યાં. ગામના મોટા કરભારીઓ

પણ જ્યંદ શેઠને દીલાસો દેવા આવ્યો. પણ આ કપુરચંદ

કુતા એવી કાંઈને ખબર પડી નહીં. કારણકે સાંજે દેખાદેખી

હતું. સાંજના પાંચક વાગ્યાને શુભારે જ્યંદ શેઠ પાંચ

દસ માણસ પાસે બેઠા હતા તેની પાસે ખુલાસો કરવા લાગ્યા કે રાતના દસ વાગ્યા સુધી કપુરચંદ શેઠની તખીયત હીક હતી અને સારી રીતે ભાઉ ભાઉ કરી શકતા હતા. પણ પછી કાંઈ થઈ આવ્યાથી મરી ગયા. તે વખતે એક માણસે સવાલ પુછ્યો કે કપુરચંદ “ ભાઉ ભાઉ ” કરતા હતા એમ તમે કેમ કહ્યું ? જ્યેષ્ઠ શેઠે જવાબ આપ્યો કે કપુરચંદ શેઠ મારો પાળેલ કુતરો હતો. તેને મેં કપુરચંદ શેઠ નામ આપ્યું હતું. આ સાંભળીને આ લોકો પોતાની મુખામુદી પર અફસોસ કરવા લાગ્યા. આ ખબર થોડી વારમાં આખા શહેરમાં ફેલાઈ ગઈ. તેથી કારભારી રાજા વગેરે પોતાની અકલપર તારીફ કરવા લાગ્યા કે આપણે ખરી બીના શું છે તે પુછા પણ નકરી. ફક્ત એકને પોકાર મારતો જોઈને દેખાદેખી કરીને આપણે પણ પોક મારી.

આ પ્રમાણે મારા નાતભાઈઓ પણ અમુલ્ય લાભ છોડીને બહાર ભટકે છે તેને હું વિનંતી કરું છું કે તેઓએ દેખાદેખી કરીને ભટકવું નહીં. પણ કપુરચંદશેઠ કાણ છે તેનું નકી કરીને પછી પોતાને મન માનનો રસ્તો લેવો.

આવો ઉંચો ધર્મ તથા ઉત્તમ જ્ઞાન તથા દેવાનું.

ફારણ ત્રીજું (ભોળાપણું)

ચાર માણસોની ટોળીએ અસતરો પુજાવ્યો તેની વા

મુરત શહેરમાં ચાર ઠગ એકઠા થયા અને વીચાર કર્યો કે : નવો હુનર શોધીને આપણો પેટ ગુજારો કાઢવો. અને તે હુનર કરવો કે માણસ ભત કેટલી હદ સુધી ભોળો થાય છે તેની સમજણ એકઠા થઈને એવા ઠરાવપર આવ્યા કે આપણે એક અને તેના ઉપર લુગા વીટી તેને એક સ્ત્રીના આકારમાં બીંદોર, તેલ, બીજા આભુષણ ચડાવી તેનું નામ મહાદેવી રાખ

પ્રમાણે તેઓએ અસતરાનો એક ટુકડો વેચાતો લીધો. અને તે ઉપર સ્ત્રી જાતને
 અનુસરતાં લુગડાં આલુપણ વગેરે ચડાવી તેને મહાદેવીનું નામ આપ્યું. ચાર
 ઠગમાંથી એક પુખ્તરો થયો. અને બીજા ત્રણ જણ વખતો વખત દેવી પાસે
 આવી તેની પુજા કરવા લાગ્યા. અને પોતાના ઓળખીતા પારખીતામાં તે
 મહાદેવીનું મહાતમ ગાવા લાગ્યા. મેં કાલે આ માનતા માની, અને તે આજ
 આવી રીતે ફળીલુન થઈ, એવું ખોટું ખોટું ભોળા લોકોના મગજમાં ઉતા-
 રતા ગયા. થોડા દીવસના અરસામાં તે ગામના ઘણા ખરા લોક મહાદેવીની
 માનતા માનવા લાગ્યા અને અસંખ્ય લોક પુજા કરવા આવવા લાગ્યા. આ
 જગતમાં એવો નીયમ છે કે આપણા તકદીરમાં મૌલા તરફથી મલવાનું હોય
 છે, તે મલે છે. પછી આપણે આપનારનું નામ મૌલાને બદલે ખુશી પટે
 તેનું લગાડીએ. કોઈ માનતા કરનારને વેપાર વણજમાં કમાઈ થવા લાગી.
 કોઈને દીકરા દીકરી મળવા લાગી. કોઈની માંદપણ જવા લાગી. આવી રીતે
 થવાથી મહાદેવીનું નામ ગામ પરગામમાં ઘણુંજ વધતું ચાલ્યું. ગામના
 કારભારીઓ, વજીર, રાજા, રાણી, વગેરે સૌ મહાદેવીની પુજા કરવા લાગ્યા.
 પણ અસત્ય તે અંતે અસત્યજ છે. આ ચાર ઠગે બે ત્રણ વરસ ખુબ કમાઈ
 કરીને અંતે પોતપોતામાં લડ્યા. પૈસા તો વેહેંચી લીધા. અને પેલી મહાદેવી
 ઉપર ચારે જણાએ કબજો કરી લીધો. અમુક ઉંચકા આપીને એક બીજાએ
 કબજો રાખવા માંગણી કરી, પણ કોઈએ માન્યું નહીં. અંતે ચારે
 હી મોટો કજીઓ કર્યો. ગામના હજારો લોકો એકઠા થયા. તેમની
 દેવીને ભાંગીને ચાર સરખા ભાગ વેહેંચી લેવા ઠેરાવ્યું. મહા-
 માથા સુધી ઉખેડી તો અંદરથી અસતરાનો ટુકડો નીકળ્યો. તે
 રખા ભાગ કરી લીધો. ગામના લોકો મહાદેવીની અંદરથી અસ-
 રાકેલો જોઈ પોતાના ભોળાપણ ઉપર અજબ કરવા લાગ્યા.
 તે મારા કેટલાક નાતભાઈ એટલી હદ સુધી ભોળા થઈ આ
 આપણી ભાષામાં લખાએલાં આવાં ઉત્તમ જ્ઞાનનો લાભ

છોડી જાય છે, તેઓએ પોતાના બધા ખાતર એટલું ધ્યાન પહોંચાડવું કે જ્યાં તેઓ જાય છે ત્યાં શું છે, અને શાની પુખ્ત થાય છે, તેમાં શું છે. વગર વીચારે ભોળા થઈ જો બીચારા ફસાઈ જશે તો ઉપલી વાતમાં અસતરો પુજવા વારા જેવા પસતાયા તેવા પસતાશે.

આવો હિંચો ધર્મ તથા ઉત્તમ જ્ઞાનતથા દેવાનું.

કારણ ચોથું (કાઠની પછવાડે તણાવું)

કઈ દેશમાં સુજ નામે શેઠેરમાં એ બાઈઓ પોતપોતામાં સગપણ ધરાવનાર તથા સાહેલીઓનો નાતો રાખનાર રહેતી હતી. એક બાઈનું નામ રાણબાઈ હતું બીજી બાઈનું નામ ભાણબાઈ હતું. રાણબાઈના ધણીનું નામ અલીબાઈ તથા ભાણબાઈના ધણીનું નામ વલીબાઈ કરીને હતું. રાણબાઈ તથા અલીબાઈ વચ્ચે ધણું જ હેત હતું. ધણી ધણીઆણી એક બીજાને બહુજ ચાહતા હતા. અલીબાઈના મોંમાંથી જે અવાજ નીકળતો તેને રાણબાઈ એકદમ હિંચકી લેતી હતી. અને તેનો જે હુકમ થાય તે તરત અંતરવામાં પોતાનો સ્ત્રીપણનો ધરમ સમજતી. આણીગમથી અલીબાઈ પણ રાણબાઈને જે વાજબી ચીજ જોઈતી હોય અને પોતાથી કાઠ રીને પણ બનતું હોય તો તે લાની આપી પોતાની ધરવારીને રાજી કરતો. કાઠ આ એ માણસ વચ્ચે કજીઓ કંકાસ અનુભવમાં આવતો નહીં.

રાણબાઈની બેનપણી ભાણબાઈ તથા તેનો ધણી વલીભાઈ બીલકુલ સલાહસંપ હતી નહીં. હમેશાં ધરમાં કજીઆ કલેશ કાઠને હેત પ્રીતથી બોલાવે નહીં. આમ થવાનું કારણ બાઈ કંઈ સ્વભાવ હતું. વલીબાઈ ધણા સારા માણસ હતા. પણ કાઠ વખતે જરા રીતની શીખામણ આપવા જાય તો ખીર ભોગ. તેજ વખતે ભાણબાઈની જીભની કાતરનો હીસાજ રહે

ધણીને બોલે. ગમે તેવું અપમાન કરે, તેમાં પાછું ફરીને જીએ નહીં. વલીભાઇ ખીચારા કોઈ વખતે ખીમાર પડે તો તેની માવજતનું નામ નહીં. આટલું છતાં પણ વલીભાઇ ભાણુબાઇનો સ્વભાવ ઉપાડ્યા કરે. તેનું કાંઈ અપમાન કરે નહીં. ખીચારા વલીભાઇ આવી ગરીબ રીતે પણ ચાલતાં ભાણુબાઇએ આખર કજીઆ કંકાસ કરી પોતાનું ઘર તોડી વલીભાઇ પાસેથી ફારગતી લીધી. અને અંજર ગામમાં જઈ બીજું ઘર કર્યું.

ભાણુબાઇના જવા પછી રાણુબાઇને કીચાંએ ચેન પડે નહીં. અને તેની જીદાઇમાં પોતાનું ઘર બાર ખાવું પીવું સુવું ઉઠવું કાંઈ ગમે નહીં.

ઘડી ઘડી પોતાની સાહેલાણીને યાદ કર્યા કરે અને રોયા કરે. ભાણુબાઇ વગર પોતાની જીંદગાની ફેકટ છે, એમ ગણવા લાગી, કારણ કે ભાણુ બાઇમાં તેનો જીવ બહુ લાગ્યો હતો. ભાણુબાઇએ પોતાના ભલા ભરથારને તબ્યો. સાઈં ઘર તબ્યું વગેરે તેની ખરાબ વર્તણૂકનો તેને ખીઆલ પણ આવે નહીં, કારણ કે પોતે જાતે ધણીજ ભલી બાઇ હતી. પણ સંગત પછવાડે દાદ કરતાં વધારે તણાઇ ગઇ. અને ત્યારબાદ પોતાના ધણીથી હમેશાં કજીઆ કરતી ચાલી, ધણીનું કહ્યું કરવું નહીં, આડું ચાલવું વગેરે ઘર તુટવાના ઉપાય કરવા લાગી. અને આવી ભલીબાઇ રાણુબાઇએ પોતાનું ઘર તોડ્યું અને

બાઇની ફારગતી લઇ, અંજરગામમાં પોતાની બેનપણી ભાણુબાઇને પોતાનો બધો અહેવાલ કહી બતાવ્યો. ભાણુબાઇએ તેને પણ બીજો આપ્યો. પણ આ બે બાઇમાં કોઇને પણ આગળ જેવો સારો નહીં. અને આખો જન્મારો બંને ધણીએ મહા દુખમાં હમેશાં રહેાળી સાથે કાઢ્યો.

જો મારા કેટલાક જાત ભાઇ કોઇ સગાવહાલાં દોસ્ત ખીચારા તણાઈ જઈ પોતાનો ખરો લાભ ક્યાં છે, અને પોતાની જા જઈને પોતાનું કેવું નુકસાન કરેછે તે જોઈ શકતા નથી.

અને મારે સગેવહાલે આ કામ કર્યું એટલે મારે કરવું, ફક્ત એટલીજ દુક
બુધિ રાખી પોતાની ચાલુ તથા ભવિષ્યની જીંદગી ખરખાદ કરેછે.

કારણ પાંચમું.

આવો ઉંચો ધર્મ તથા ઉત્તમજ્ઞાન તજ દેવામાં

મારા ખીજ કેટલાક જાતભાઈઓ ખોળની જમાતમાં કર ભારે હોવાનું
તહોમત મુકેછે. પણ કર એટલે શું, અને ખુશીથી ધર્મમાં પૈસા ખરચી લાભ
લેવો તે શું, એ બાબત એ ભાઈઓ સમજતા દેખાતા નથી. “કર” એ
ચીજછે કે અમુક રાજના રાજમાં, અમુક મંડળીમાં, અથવા અમુક નાતમાં
આપ્યા વગર ચાલેજ નહીં તે. ખુશી પ્રમાણેનું પુન્ય, શું ઇસમાઇલી ખોળ
અથવા શું ખીજ કોઈ પણ નાત, ગમે તેટલું કરે, તે કાંઈ કર ના હીસાબમાં
નથી. ખોળની નાતમાં કર વધારે છે એ સાંભળી અને નીચેની વાત યાદ
આવે છે.

એક ગરાશીઓ તથા તેના વાણીઆ પ્રધાનની વાત.

ગોંડલ કરીને કાઢીઆવાડમાં એક શહેર છે. ત્યાં એક વખતે એક
ગરાશીઓ રાજ હોતો. એ રાજને એક વાણીઓ પ્રધાન હોતો. પેલો ગરા
શીઓ અભણ હોતો અને તેનો પ્રધાન મદદ હુશીઆર તથા ડગ હોતો.
રાજ ભણેલા ગણેલા નથી હોતા ત્યાં લુચા વજીરો પ્રધાનો વગેરે તોકરે
જાય છે. આ વાણીઆનો એક સગો જામનગરમાં રહેતો હતો.
વીના ધણો દુખી હોવાથી ગોંડલ શહેરમાં આવીને પેલા વાણીઆ
ઘેર જઈ પોતાની બધી હકીકત કહી સંભળાવી. તે પ્રધાને પોતા
કહ્યું કે તમે સાંજના પાંચ વાગે ગામબહાર ફલાણા મુસાફરખાના
શાખામાં ખેસજો. જામનો ગરાશીઓ તથા હું બંને જણ સાંજના ફ

ત્યા આવશું. ત્યારે હું પુછું તેનો જવાબ આવી આવી રીતે આપજો. તે પ્રધાનનો સગો દેશવ પ્રમાણે પેલી ધર્મશાળામાં વખતસર જઈ એકો. સાંજને વખતે તે ગરાશીઓ તથા પ્રધાન ફરવા ગયા. પ્રધાને વાણી પીવાનું બહાનું કાઢ્યું. આ ઉપરથી તે ગરાશીઓ તથા પ્રધાન બંને જણ ધર્મશાળામાં ગયા. ત્યાં પ્રધાને પોતાના સગાને જોઈને જાણે તેને ઓળખતોજ ન હોય તેમ પુછ્યું “ભાઈ કયે ગામ રહેવું” ? વાણીએ જવાબ આપ્યો કે “વઢ-વાણ. પ્રધાને પુછ્યું કે કયે ગામ જશે” ? વાણીએ જવાબ આપ્યો કે “પોરબંદરના રાજમાં નોકરી છે. ત્યાં જઈ છું” પ્રધાને ઠાકોર સાહેબ ગરાશીઆ તરફ ફરીને કહ્યું કે “ઠાકોર સાહેબ,” આપણને પણ એક હુશીઆર માણસની જરૂર છે. પ્રધાને વાણીઆને પુછ્યું કે અમે તમને નોકરી રાખીએ તો શું પગાર લેશો ? વાણીએ જવાબ આપ્યો કે દર માસે પંદર રૂપીઆ લાઘશ. પ્રધાને કહ્યું, કે કેમ ઠાકોર સાહેબ, આપણે આ વાણીઆને ત્રણશો રૂપીઆનું વરસ કરી આપીએ. દર માસે રૂપીઆ પંદર આપણને પાત્રવે નહીં. ઠાકોર સાહેબે કહ્યું, ખરી વાત. દર માસે પંદર રૂપીઆ આપણને ન પાત્રવે, વરસના ત્રણસો રૂપીઆ હોય તો બલે કાલથી નોકરીએ વળગી જાઓ. પ્રધાને કહ્યું કે તમને ઓછું લાગતું હોય તો વરસના બે નાકા લુગડાના તથા ચાર કલશી દાણા આપશું. કાલથી દરબારમાં આવી લખવા ઉપર બેસી જાઓ. આ કરાર પ્રમાણે તે વાણીઓ બીજે દીવ-દરબારની નોકરીમાં લાગ્યો. અશાડ શુદ્ધ એકમથી આ વાણીઓ પાંદેબની નોકરીમાં દાખલ થયો. દીવાળી સુધી નોકરી કર્યા બાદ જ્યારે માસમાં પગારને વાસ્તે સૌને બોલવવામાં આવ્યા ત્યારે આ વાણી-વારી આવી. ઠાકોર સાહેબની રૂબરૂમાં પ્રધાને પેલા વાણીઆને તલા વરસમાં તમે અજળ્યા હોવાથી દરબારનું કામ બરા-નહીં હોય, માટે આ સાલમાં પચાશ રૂપીઆ ઓછા આપશું.

બાકી રૂપીઆ અઢીસો લાખ જાઓ. ઠાકોર સાહેબ તરફ ફરીને 'પ્રધાને પુછ્યું કેમ ઠાકોર સાહેબ ખરાબર છે કે નહીં? ઠાકોર સાહેબે કહ્યું હા. અઢીસો રૂપીઆ લાખ જાઓ. આ વાણીઆ ભાઈ કયા માસથી ચાકરી રહ્યા છે તે પુછવાની પરવા કેને છે, અને ઠાકોર સાહેબને ક્યાં જાન છે. આ પ્રમાણે ચાર મહીનાની નોકરીના અઢીસો રૂપીઆ રોકડા, બે તાકા લુગડાના તથા ચાર કળશી દાણા આપી તે વાણીઆને વીદાય કર્યો.

આપણામાં કર ભારે હોવાની વાતો કરી જે મારા નાતભાઈઓ ભટકી જાયછે તે બેશક ઉપલા દાખલાના ગરાશીઆ જેવા છે. તેઓને હીમાનું કાંઈ જાન નથી. ખુશી પ્રમાણે ધર્મ કરી પંસો વાપરી પુન્ય હાંસત્ર કરવું એ સવાલ જુદો કરીએ તો બાકી કર આપણી નાતમાં ભારે છેજ નહીં. જે માણસ કર ભારે હોવાની વાતો કરેછે તેવા માણસને બીજી મંડળીઓમાં અહીંઆંથી ચાર ગણો કર વધારે પડી જાયછે તોપણ તેઓની શુદ્ધ ઠેકાણે આવતી નથી.

આવો ઉંચો ધર્મ તથા ઉત્તમ જ્ઞાન તથા દેવાનું કારણ છઠું.
(થોડી ફીલસુફી)

હમેશાં અધુરો ઘડો હોય તે જલકાષ્ટ જાય છે. અને અપૂર્ણ અધુરું જ્ઞાન, ફીલસુફી માણસને ધણીજ ખરાબ હાલતમાં લાવી મુકેછે. માણસ જાત કાંતો તદ્દન ભોળી હોય તો સારું અને નહીંતો જ્ઞાન ફીલસુફીમાં ભગ હોયતો સારું, કારણ કે થોડુંક જ્ઞાન એ એક બચાંકર ચીજ છે. અધુરા વાળો માણસ દરેક ચીજમાં શંકા કાઢતાં શીખે છે, અને તે શંકા નીવારણ સમજવાની તેનામાં બુદ્ધિ હોતી નથી. તે માણસને “ અથવા “ વાદર ” ખીવરાવશે તો ધણીજ નારાજ થશે. પણ “ ખીવરાવશે તો રાજ થશે. ખુદ તાલા “ હર્યુલ કર્યુમ ” છે કે “ તો રાજ થશે અને ખુદાવંદ તાલા હમેશાં હાજર જીવતો.

કહેશે. તો તેને બરાબર નહીં લાગે, એવા માણસોને એકજ અર્થના બોલ આપણી ભાષામાં ધર્મ શાસ્ત્રમાં વાપર્યા હશે, તો નહીં પસંદ આવે, અને તેજ અર્થના બીજી, પોતે અથવા પોતાના કુટુંબમાં કોઈ સમજી નહીં શકે તેવી ભાષામાં ધર્મશાસ્ત્રમાં વાપર્યા હશે તો તેને બહુ રૂચતા થઈ પડશે. કારણ કે પોતે તે નહીં સમજતો હોવાથી ભરમમાં તેને બહુ ગંભીર વચનો સમજે છે.

જો કોઈ કહે કે “અલ્લાહુ અકબર” અને હું કહું કે “ખુદા ઘણો મોટો છે” તો તેણે શું વધારે કહ્યું અને મેં શું ઓછું કહ્યું? ઇનસાફથી પુછીએ તો ઉલટું “અલ્લાહુ અકબર” માં બેરાં બંન્ને અલ્લાહુ માણસો સમજે નહીં, અને “ખુદા ઘણો મોટો છે, એ અલ્લાહુ અકબરનો ખરો અર્થ છે તે બોલતાં એક નાનું બાળકપણ સમજી જાય છે. ઇસમાએલી બોમના પીર સદરદીન તથા બીજા પીરોએ જોયું કે આ કોમને બીજી ભાષા બણી તેમાંથી જ્ઞાન મેળવતાં ઘણા વરસ લાગી જશે. માટે તેઓએ તેવી પરાધ અધરી ભાષાનો પોતેજ અભ્યાસ કરી તેના તરબુમાના જ્ઞાન વગેરે બાંધી આપણને જ્ઞાન મેળવવામાં સહેલાઈ કરી આપી. તો અફસોસની વાત છે કે આપણા કેટલાક જાત ભાઈઓ આ મેહેરબાન પીરોની મેહેનતની કદર બુજતા નથી, એટલુંજ નહીં, પણ ઉલટાં બોમના ધર્મમાં મોહીદુની વાતો છે. મુસલમાની કાંઈ નથી એવી અજબ અને હસવા જેવી કરે છે. એ સઘળી અધુરા જ્ઞાનની નીશાની છે. અધુરું જ્ઞાન બયંકર છે.

જો કોઈ માણસ એ પરાધ અને કઠણ ભાષાનો પોતેજ અભ્યાસ કરે ઇનસાફથી જુએ તો પીર સદરદીને આપણી કોમની જે સેવા બજાવી છે અજબ અને છક થઈ જાય. નહીંતો એક છોકરાના દાખલા જેવા તેમાં કાંઈ નવાઈ નથી. માહું સુષ્ક નહીં, ઘોટાઈ જઈશ. માહું ટીં, ઝાંચરી લઈશ. જેને સકળ ભાષાનું જ્ઞાન હોય છે, તે કોઈ બોલથી નથી.

૧ ઝાડ (ગુજરાતી)

૨ વૃક્ષ (સંસ્કૃત)

૩ દરખત (ફારસી)

૪ રાજર (અરબી)

૫ ટ્રી (અંગ્રેજી)

આ બધી એકજ ચીજ છે. તેમાં હીંદુ અને મુસલમાની શું છે તે સમજાવું નથી.

એક અધુરી ફીલસુફી ધરાવનાર સાથે લખનારને
થએલી મુલાકાત.

એક દીવસે આ ચોપડી લખનારને એવા એક અધુરું જ્ઞાન ધરાવનાર તથા પાંચ સાત ભાડુતી અરબી ફારસી ભાષાના ખેલ જાણનાર ગ્રહસ્થની મુલાકાત થઈ હતી. આ મુલાકાત એક વરરાખના સરગસમાં હોવાથી આશરે અરધાક કલાક ચાલી હતી.

તેણે ટીકા કરી કે જુઓ, આવો મુસલમાની વખત આવ્યો છે છતાં પણ આપણા ખોળા હજુ સુધી હરી હરી કર્યા કરે છે, આ સાંભળી આ માણસના અધુરા જ્ઞાન ઉપર મને બહુ હસવું આવ્યું. અને આવા માણસો દુનીયા ઉપર છે એ જોઈ થણી દયા આવવા લાગી. મેં જવાબ આપ્યો કે ખોળા જો મુસલમાની પ્રમાણે ચાલે તો શું કહેવું જોઈએ ? તેણે કહ્યું અલ્લાહ ખુદા, એમ કહેવું જોઈએ. પાંચનાર ભાઈઓ વીચાર કરો કે.

હરી, ખુદા, અલ્લાહ, ગોડ

એ શું જુદી જુદી ચીજો છે ?

રોડલો, એડ, નુન એ શું જુદી ચીજ છે?

મા, માતાય, મધર, માદર એ શું જુદી ચીજો છે?

અ..

દુધને “ મીલક ” કહેતાં અથવા “ શીર ” કહેતાં શું અંગ્રેજ પાણું અથવા મુસલમાની કે હિંદુપણનો બાધ આવશે ?

આ પ્રમાણેના સવાલ સાંભળી તે બાધ ચુપ થઈ ગયા. આ વાતમાં લાજવાળા થવાથી તેણે કહ્યું કે ખોળા મુશરીક છે. મેં પુછ્યું કે બાધ મુશરીક એટલે શું ? તેણે જવાબ આપ્યો કે અર્થની તો મને ખબર નથી. પણ હું એમ ધણું જાણુંને મોઢેથી સાંભળું છું. મેં કહ્યું કે જ્યારે તમને અર્થની પણ ખબર નથી ત્યારે ખોળા ઉપર મુશરીકનું તહોમત તમે કેમ ચડાવો છો ? અને તમે પોતેજ સમજતા નથી એવા શબ્દ વાપરવામાં શું મોટાઈ સમજે છો ? મુશરીક એટલે ખુદના રાજમાં ભાગીઆ છે એવું માનનાર. શીરક અરબીમાં ભાગને કહેછે, અને શરીક ભાગીઆને કહે છે. અને “ મુશરીક ” ખુદના રાજમાં ભાગીઆ છે એવું માનનાર. ઇસમાઈલી ખોળા ખુદની બાદશાહીમાં કોઈને પણ ભાગીઓ સમજ્યા નથી. સમજતા નથી. અને સમજશે પણ નહીં. બોલો હવે ઇસમાઈલી ખોળા મુશરીક છે કે ? તેણે કહ્યું “ નહી ” પણ તેઓ જાહેલ છે. મેં કહ્યું જાહેલ એટલે શું ? તેણે કહ્યું કે તેતો હું સમજતો નથી. મારો સ્વભાવ પણ પછી કાબુમાં ન રહેવાથી મેં કહ્યું કે જાહેલનો અરબી અર્થ અજાન થાય છે. પોતાને જે ચીજનું જ્ઞાન નથી, તેની વાત કરે તે જાહેલ છે. માટે તમે જે બોલનો અર્થ પોતેજ સમજતા નથી અને તે બોલ પો વાપરો છો એજ જાહેલ પણું છે અને તમે પોતેજ જાહેલ છો.

બાધઓ. આ પ્રમાણે જે શબ્દોનો અર્થ પોતેજ સમજતા નથી, તેવા દશ બાર બોલ ખરીદ કરે છે, અને ખરીદવાને માટે બીજી કીમત હોવાથી પોતાનું ઇમાન તથા ધર્મઅભીમાન, ગીરવી મુકે છે. એ સોસ કારક છે કે ?

જુદી જુદી કોમના જુદા જુદા સીધાંતો.

ધર્મચાળાના પોતાના સીધાંતો હોય છે. તેમાં તે ધર્મના સમજી પકડતા નથી. બલકે તેઓ ઉલટું, પોતાના ધર્મના સીધાંતોને

જીવ્યાવ બનતા સુધી કરે છે. હજરત ઇસાના ધર્મમાં ઇસા અલેહીસ સલામને. બાપ વગરનો છોકરો મનાવ્યો છે, અને જીવરક્ષક ખુદાનો ૩૬ બીબી મીરીયમમાં પુકી ગયો તેથી હજરત ઇસાનો જન્મ થયો એમ મનાવ્યું છે. ઇસા ખુદાનો છોકરો છે. છોકરો. બાપ, અને પવિત્ર આત્મા મળીને એક ખુદા થાય છે, વગેરે સિધાંતોમાં વાંધા પડડવા બેસે તો હજરો વાંધા નીકળે પરંતુ એ કામના હજરો સુધારકો, ડાક્ટરો, જજો, એરીસ્ટરો વિદ્વાનો વગેરે પોતાના ધર્મના સિધાંતોને હમેશાં ટેકા આપવામાં ધર્મ સમજે છે. પોતાની અકલ ત્યાં વાપરતા નથી. પરંતુ અમારા બાપદાદા કરી ગયા એ કાયદામંદજ હશે; અને તેમાં ઝવડવામાં કાંઈ માલ નથી, એમ એ લોક સમજે છે.

આપણા ઇસમાઇલી લાઇઓએ પણ યુરોપીઅન કામની નકલ કરી પોતાના ધર્મના સિધાંતો કબુલ કરવા તથા બીજા લાઇઓને સમજાવી કબુલ રખાવવામાં જ મોટાઇ સમજવી. ધર્મ સિધાંતોની સામે થવામાં કોઇ જાતનો કાયદો નથી, એમ આજે યુરોપીઅન અને અમેરીકન સુધારાવાળા વિદ્વાનો પણ સમજે છે. અને પોતાના ધર્મના સિધાંતોને ટેકા આપે છે.

જો આપણે કોઇ ધર્મના સિધાંતોની ખોડ કાઢવા બેસીએ તો કાંઈ નીવેડો આવેજ નહીં. કેમકે મુસલમાની ધર્મ પણ નીચે લખેલી ચીજોમાં કાંઈ સવાલ ન પુછતાં આસ્થા રાખવા સુચવે છે. અને એમાં કોઇ સવાલ જવાબ કાઢે તો તેને મુસલમાનીમાં ગણતો નથી.

(૧) ખુદાને માનવો.

(૨) ખુદાના રસુલને માનવો.

(૩) ખુદાના ફીરશતએને માનવા.

(૪) ખુદાની કીતાબને માનવું.

(૫) મરી ગયા બાદ પાછા જીવતા થઇ ઇતસાફ અ
છે તે માનવું.

(૬) તકદીરના સવાલને માનવું.

હવે એમાં કોઈ પુછે કે ખુદા અથવા રસુલ કયા છે તે કેમ સાબિત
તો એ સવાલનો નીવેડો થાય નહીં. ખુદાના ફીરશતા છે. કીતાબ છે.
મતનો દીવશ છે વગેરેની ખાતરી કેમ કરી શકાય? તકદીર અનુસારજ
થાય, અને આપણે કરીએ તેમ ન થાય, તો સારા માઠાનું ફળ આપણને
વગેરે સવાલોનો નીવેડો આવેજ નહીં.

માટે મારા જાતભાઈઓને સુચના કરું છું કે આપણા ઇસ
સિધાંતો હાય તે મકમપણે કબુલ રાખવા. તેમાં શંકા કાઢવી નહીં. ખીજા
સિધાંતો શંકા લેવા જોગ છે નહીં, એમ સમજવું નહીં. શંકા કાઢીએ તો બ.
ધાના ધર્મના સિધાંતો માંથી નીકળે. પણ સમજી સુધારાવાળાઓએ પોતાના
ધર્મના સિધાંતોનો બચાવ કરવો એજ ખરું સુધારાપણું છે, એમ સમજવું.

બધા મારા જાત ભાઈઓને હું વિનંતી કરું છું કે આજ કલબુગમાં
ખુદાઇનુર શાહુમેલા મુરતઝા અલીમાં છે એ સિધાંત તેઓએ કબુલ
રાખવો. નામદાર આગાખાન અલીની ગાદીપર હ માટે અલી જે
ટલોજ મરતબો એ સાહેબનો સમજવો. ખીજા ધર્મના ફરમાનો ની
તિનું શિક્ષણ વગેરે આપણા શાસ્ત્રમાં ભરપુર છે. માટે અહોનીશ શાસ્ત્ર
વાંચન, કથન, મનન, શ્રવણ કરી, શાસ્ત્રના હુકમ અનુસાર ચાલવાની કોશેશ
કરવી. આપણા નાતભાઈઓ આપણું જીવન અંગ છે એમ સમજી એકસંપી રાખી
દુખમાં દુખતાનો સહાય કરવી.

સમાપ્ત.

